

In this regard, in the Odessa professional lyceum of technologies and design of state institution «The South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky» administrative innovations take root into industrial practice process. Electronic library and Center of career guidance and employment are created.

The Director uses the professional educational institution and administrative tools of the organization and regulation of the relations in pedagogical collective promotes development of administrative decisions and desirable behavior model of subjects of teaching and educational process, the organization of pedagogical collective as uniform solid team in which everyone shows high level professionalism and creativity also makes the most important contribution to achievements of the objectives of educational institution on introduction of innovations.

This research doesn't sputter out and sets the purpose to continue theoretical justification and practical confirmation the advantages use of innovative technologies in management over traditional forms of government.

The perspective direction of our further researches is monitoring and introduction of innovations in the professional educational institution for qualitative training of highly qualified specialists

Key words: *innovations in education, managements of professional educational institution, qualified worker, professional educational institution, labor market.*

ПОЛІКУЛЬТУРНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ПЕРЕДУМОВА УСПІШНОГО ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОГО ЕТИКЕТУ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН У ВИСЯХ УКРАЇНИ

УДК: 378+376.68+374.32+372.461

Кузьменко Ю. О.

У статті обґрунтовано необхідність створення полікультурного освітнього середовища як передумови успішного формування мовленнєвого етикету в іноземних громадян у вищих навчальних закладах України.

Ключові слова: *полікультурність, полікультурне освітнє середовище, полікультурне освітнє середовище вищого навчального закладу, полікультурний освітній простір, іноземні студенти, мовленнєвий етикет.*

ПОЛІКУЛЬТУРНАЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ СРЕДА КАК ПРЕДПОСЫЛКА УСПЕШНОГО ФОРМИРОВАНИЯ РЕЧЕВОГО ЭТИКЕТА У ИНОСТРАННЫХ ГРАЖДАН В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ УКРАИНЫ

Ю. А. Кузьменко

В статье обоснована необходимость создания поликультурной образовательной среды как предпосылки успешного формирования речевого этикета у иностранных граждан в высших учебных заведениях Украины.

Ключевые слова: поликультурность, поликультурная образовательная среда, поликультурная образовательная среда высшего учебного заведения, поликультурное образовательное пространство, иностранные студенты, речевой этикет.

MULTICULTURAL EDUCATIONAL ENVIRONMENT AS A PRECONDITION FOR THE SUCCESSFUL FORMATION OF SPEECH ETIQUETTE OF FOREIGN CITIZENS IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF UKRAINE

Y. O. Kuzmenko

This article justified the need for the creation of a multicultural educational environment as a precondition for a successful preparation of speech etiquette of foreign citizens in higher educational institutions of Ukraine.

Keywords: *multiculturalism, multicultural educational environment, multicultural educational environment, higher educational institution, multicultural educational space, foreign students.*

Постановка проблеми. Теорія і практика педагогічної і психологічної наук останніх років показує, що продуктивне становлення і розвиток особистості іноземного студента в умовах сучасного українського вишу неможливе без урахування особливостей організації освітнього простору, і середовища зокрема. У зв'язку з цим для успішного формування мовленнєвого етикету в іноземних громадян в Україні необхідно мати уявлення про територіальні і соціокультурні особливості вияву полікультурного освітнього простору у вищих навчальних закладах України, створення полікультурного освітнього середовища як основи взаємодії особистості з елементами культур інших народів.

Аналіз наукових досліджень. Ідеї розвитку освітнього середовища докладно представлені в дослідженнях вітчизняних та зарубіжних психологів і педагогів (Б. Ельконін, М. Князева, Г. Ковальов, Н. Крилова, В. Лебедєва, В. Панов, В. Рубцов, В. Слободчиков, І. Улановська, В. Ясвін та ін.). Аналіз наукових джерел вітчизняної і зарубіжної педагогіки засвідчує, що в цілому проблематика полікультурності в освіті найзмістовніше представлена в роботах О. Аракелян, Д. Бенкса, В. Болгаріної, О. Гукаленко, Г. Дмитрієва, А. Джуринського, О. Дубасенюк, О. Ковальчук, І. Лощенової, С. Нієто та ін.

Мета статті: обґрунтувати необхідність створення полікультурного освітнього середовища як передумови успішного формування мовленнєвого етикету в іноземних громадян у вищих навчальних закладах України.

Виклад основного матеріалу. Загальноновизнаним є факт, що середовище стає освітнім, коли воно є сукупністю матеріальних чинників освітнього процесу, міжособистісних стосунків і особливих психолого-педагогічних умов для формування і розвитку особистості. Усі зазначені чинники взаємозв'язані, вони доповнюють, збагачують один одного і впливають на кожного суб'єкта освітнього середовища, але і люди організують, створюють освітнє середовище, впливають на нього.

Організація освітнього середовища, в якому навчаються студенти-іноземці, вимагає особливого підходу, зокрема дотримання принципів полікультурності.

Принципи полікультурності детально обґрунтовано у дослідженнях О. Гукаленко, в основі якого — діалог національного і загальнолодського, інтеграція людинознавчих знань і культур, звернення до особистісно-сислової сутності людини, внутрішніх джерел діяльності свідомості, розмаїтості культур і субкультур у навколишньому світі, покликання забезпечити виховання особистості нової формації [2]. Тобто полікультурність передбачає розмаїття соціокультурних практик у масштабах національних і регіональних культур, субкультур різних верств і груп населення.

Поширеними є такі розуміння полікультурності, як: сукупність різних ідеалів, цінностей, вірувань, стосунків між людьми, норм поведінки, етикету, характерних для певної соціальної групи або суспільства в цілому (В. Макаєв, З. Малькова, Л. Супрунова); здатність сприймати розмаїття культур, умови для формування толерантності, що, у свою чергу, сприяє формуванню національної свідомості, патріотизму, інтеркультурної комунікації особистості (В. Долженко); наявність у суспільстві різноманітних культур, пов'язаних з історично сформованими формами спільнот людей — етнічних груп і національних меншостей (Д. Порох); не просто акт визнання іншості й терпимого відношення до неї, але багатий ресурс, що забезпечує включення соціокультурної цінності й унікальності в суспільні процеси і в освіту (Л. Новікова).

Розуміючи під полікультурністю можливість побачити і почути Іншого, допустимість існування відмінностей, надання можливості представникам різних культур реалізувати себе в контексті співіснування, О. Грива полікультурне середовище характеризує як сукупність умов життєдіяльності людини, які визначені творчою, паритетною взаємодією в одному комплексі (територіальному, інституційному, культурно-історичному) культур (етнічних, релігійних тощо), метою якого є взаємозбагачення та подальший розвиток кожної з культур. Учена вказує, що людина в полікультурному середовищі має змогу набути широких культурних поглядів, актуалізувати для себе цінності своєї культури, накопичувати соціальні компетентності, навчитися поважати права інших і захищати свої власні права [1]. Полікультурне середовище, зауважує Г. Мінібаєва, надає змогу глибше вивчити й усвідомити розмаїття народів, що населяють світ, орієнтувати особистість на ціннісні культури, діалог, світорозуміння. Воно спрямовано на вивчення формальної та неформальної системи освіти і передачі національних цінностей, традицій, ритуалів, що виражають вірування і погляди різних народів. Отже, в зазначеному контексті важливо відзначити, що полікультурне освітнє середовище як частина освітнього середовища є сукупністю умов, що впливають на формування особистості, її готовність до ефективної міжетнічної і міжкультурної взаємодії, емпатії, збереження національної ідентичності і розуміння інших культур і етнокультур, толерантного ставлення до представників інших культур і етносів [3].

Щодо полікультурного середовища вищого навчального закладу, то, за В. Макаєвим, З. Мальковою, Л. Супруновою, воно є різновидом соціального середовища, в якому взаємодіють представники різних соціокультурних груп, що відрізняються за національною, етнічною належністю, релігійними, етнічними, культурними орієнтаціями, фізичними та розумовими характеристиками. Особлива роль, коли іноземні студенти починають входити в нове мовне, соціокультурне й навчальне середовище, засвоюють основні норми життя в інтернаціо-

нальному колективі, виробляючи власний стиль поведінки, долаючи психологічний, мовний та інші бар'єри, відводиться викладачам мови.

Наголосимо, що результатом будь-якої мовної освіти має стати сформована мовна особистість як показник здатності людини брати повноцінну участь у міжкультурній комунікації. На думку Ю. Караулова, мовна особистість є наскрізною ідеєю, яка пронизує всі аспекти вивчення мови і одночасно руйнує кордони між дисциплінами, що вивчають людину, оскільки не можна вивчати людину поза її мовою. За слушними висновками вчених (Т. Кочеткова, Г. Кузнєцова та ін.) мовленнєвий етикет є основним критерієм оцінювання рівня розвитку мовної особистості в процесі комунікації, а мовна особистість — це передусім продукт мови, культури, мовно-мовленнєвого етикету.

Звернемося до характеристик полікультурного освітнього середовища вищого навчального закладу, яке, за О. Пугачевою, є: духовно насиченою атмосферою ділових і міжособистісних контактів, які зумовлюють кругозір, стиль мислення і поведінки включених до неї суб'єктів і стимулюють у них потребу залучення до загальнонаціональних і загальнолюдських духовних цінностей; простором позитивної взаємодії індивідів, груп, культур, які представляють різні етноси, культури, релігії тощо; установою з багатокультурним контингентом, у тому числі різновіковий, багатонаціональний і різноконфесійний професорсько-викладацький і студентський склад, який покликаний задовольнити освітні, соціокультурні й адаптивні потреби тих, хто навчається» [4, с. 4].

Характеристики поліетнічного освітнього середовища, запропоновані Т. Поштарьовою, дозволили виділити його основні функції: полікультурна освіта (знайомство не лише зі своєю національною культурою, але і з культурами інших народів світу); ціннісно-орієнтаційна функція (формування системи ціннісних орієнтацій і відносин в процесі міжкультурної взаємодії); функція етнокультурного самозбереження (дає можливість зберігати і охороняти свою індивідуальність, розібратися у своїх етнопсихологічних і етнокультурних особливостях); функція соціальної адаптації (забезпечує ефективне пристосування вихованців до умов життя в сучасному полікультурному суспільстві); креативна функція (сприяє реалізації творчого потенціалу особистості через розвиток як пізнавальної, так і соціальної активності).

Таким чином одну з найважливіших функцій полікультурного освітнього середовища вищого навчального закладу, вважаємо, — навчити людей жити разом, допомогти їм перетворити існуючу взаємозалежність держав і етносів у справжню солідарність. Із цією метою освіта має сприяти тому, щоб людина усвідомила свої корені й тим самим могла визначати місце, яке вона посідає у світі; прищепити їй повагу до інших культур.

Наголосимо, що хоча поняття «освітній простір», описуючи конфігурацію кордонів, у межах яких здійснюється освітня діяльність, ширше, ніж «освітнє середовище», яке може розглядатися як змістове наповнення освітнього простору, специфіка їх окремих характеристик, за висновками більшості вчених (Б. Олехнович, Д. Порох, І. Харіна та ін.), буде ідентичною.

Виховна роль полікультурного освітнього простору припускає «організацію і зміст педагогічного процесу, в якому представлені дві або більше культури, що відрізняються за мовною, етнічною, національною або расовою ознакою». Проте, за слушним зауваженням І. Харіної, не можна погодитися з тим, що лише

присутність в освітньому просторі представників різних культур забезпечує виховну і розвиваючу роль цього простору [5]. Аналіз сучасних досліджень, пов'язаних з проблемами перебування іноземних студентів в умовах полікультурного освітнього середовища (М. Іванова, А. Деркач, С. Копитько, Н. Тіткова, Е. Набівачева та ін.), а також наш особистий досвід роботи з іноземними студентами, показує, що дуже часто, знаходячись в освітньому просторі університету, студент залишається поза культурою України. Особливо це стосується китайських студентів, які, приїжджаючи на навчання в український університет великим колективом, ходять на заняття монокультурними групами, проживають у гуртожитках в умовах своєї культурної діаспори, зводять до мінімуму спілкування з носіями мови і залишаються практично вимкненими із соціокультурного простору нашої країни.

Зважаючи на це, принципово важлива роль відводиться створенню у вищому навчальному закладі цілісного полікультурного простору, заснованого на принципах гуманізму, орієнтованого на кожного суб'єкта освітнього процесу. Іншими словами, освітній простір складається не сам по собі і не на основі вказівок, положень або навчальних програм, для його виникнення необхідна спеціально організована людська діяльність.

Оволодіння мовою, переконують учені (Ф. Брульова, О. Коновалова, Н. Формановська, С. Шевцова та ін.), передбачає вивчення основ мовленнєвого етикету, без якого неможливе повноцінне спілкування з жителями даної країни, адже, як слушно наголошує Ф. Брульова, мовленнєвий етикет є важливою частиною національної мови і культури, й до того ж існують розбіжності в національних мовленнєвих етикетах. Необхідність формування мовленнєвого етикету зумовлена важливістю для іноземних студентів орієнтуватися в ситуації спілкування; в рольових ознаках партнера; відповідати власним соціальними ознаками і задовольняти очікування інших людей; прагнути до «зразка», котрий склався у свідомості носіїв мови; діяти за правилами комунікативних ролей того, хто говорить, чи того, хто слухає; будувати текст відповідно до стилістичних норм; володіти усними та письмовими формами спілкування; володіти усією гамою невербальних засобів комунікації; вміти спілкуватися контактено і дистантно тощо.

Російські дослідники (С. Калашникова, Б. Олехнович, І. Олехнович та ін.) наголошують, що іноземні студенти, прибуваючи на навчання до України, відповідно до цілей і завдань навчання, утворюють унікальне «концентроване» полікультурне й поліетнічне освітнє середовище – мікромоделі земної кулі. Ця мікромоделі, очолювана адміністрацією факультету і колективом викладачів-однодумців, є найважливішою ланкою у формуванні особистості студента-іноземця, а факультет – адаптогеном, що дозволяє іноземцеві легко пережити стрес аккультурації у чужій для нього країні й адаптуватися до нових соціальних умов. Тому головне завдання полікультурного освітнього середовища і відповідно соціально-психологічної ролі педагога в умовах полікультурного освітнього середовища – зробити максимально безболісним перехід студента-іноземця зі своєї країни в чужу, апріорі зняти можливу міжетнічну напруженість.

Висновок. Отже, оволодіння мовою, особливо на початковому етапі, передбачає вивчення основ мовленнєвого етикету, без якого неможливе повноцінне спілкування з жителями даної країни. Через унікальне полікультурне середо-

вище навчального закладу формуються особистість студента-іноземця як людини світу, майбутнього фахівця, що відрізняється широтою кругозору, комунікативністю і толерантністю, здатною адекватно функціонувати в чужій для нього українській дійсності, виявляти високий рівень володіння мовленнєвим етикетом.

Література:

1. Грива О. А. Толерантність в процесі становлення молоді в умовах полікультурного середовища : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д. філософ. наук : спец. 09.00.10 «Філософія освіти» / О. А. Грива. – К., 2008. – 34 с.

2. Гукаленко О. В. Теоретико-методологические основы педагогической поддержки и защиты учащихся-мигрантов в поликультурном образовательном пространстве : автореф. дис. на соискание уч. степени докт. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика» / О. В. Гукаленко. – Ростов-на-Дону, 2000. – 47 с.

3. Колоницкая О. Л. Реализация концепции поликультурного образования и её влияние на профессиональное становление личности обучающегося в техническом вузе / О. Л. Колоницкая [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.eidos.ru/journal/2010/1210-01.htm>.

4. Пугачева Е. А. Формирование толерантности студентов в поликультурной среде вуза : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Педагогика, история педагогики и образования» / Е. А. Пугачева. – Нижний Новгород, 2008. – 24 с.

5. Харина И. В. Региональные особенности формирования поликультурной компетенции иностранных студентов в образовательном пространстве Российского Дальневосточного вуза / И. В. Харина // Современные проблемы науки и образования. – 2013. – № 1 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.science-education.ru/107-8347.

MULTICULTURAL EDUCATIONAL ENVIRONMENT AS A PRECONDITION FOR THE SUCCESSFUL FORMATION OF SPEECH ETIQUETTE OF FOREIGN CITIZENS IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF UKRAINE

Y. O. Kuzmenko

Abstract. *The actual problem characteristics of the organization of the educational environment for productive formation and development of the personality of foreign students in the conditions of modern Ukrainian higher educational institutes is disclosed. It was noticed that the organization of the educational environment in which foreign students study requires a special approach, in particular to observe the principles of multiculturalism. Through the research, principles of multiculturalism as a variety of socio-cultural practices across the national and regional cultures and subcultures of different segments of the population are grounded. Understanding of multicultural environment and a multicultural educational environment is presented. The particular multicultural environment of a higher educational institution is defined as a kind of social environment in which the interaction between members of different socio-cultural groups differ in nationality, ethnicity, religious, ethnic, cultural orientation, physical and mental*

characteristics. The characteristics of multicultural educational environment of a higher education institution, its functions are highlighted. It revealed one of the most important functions of a multicultural educational environment of a higher educational institution, which is to teach people to live together, to help them transform the existing interdependence of nations and ethnic groups in this solidarity. It is noted that although the concept of «educational environment», describing the configuration of the boundaries within which the educational activity is wider than the «educational environment», which can be considered as the semantic content of educational space, the specifics of their individual characteristics, on the findings of scientists, will be identical. In view of this, it is noticed that fundamentally important role in the creation of a higher education institution of holistic multi-cultural space, based on the principles of humanism, oriented on each subject in the educational process, and which is an important precondition for the formation of speech etiquette. The main principles of multicultural educational environment of the university are outlined. It was noticed that through a unique multicultural environment of the institution, a personality of foreign student as a man of earth, a future specialist is formed, that personality differs from others with his breadth of vision, communicative and tolerant activity and is able to function adequately in a foreign Ukrainian reality. It is also noticed that a multicultural educational environment is a precondition for the successful preparation of foreign citizens in higher education institutions and in particular the formation of their communicative etiquette.

ЕФЕКТИВНІСТЬ КАЗКОТЕРАПІЇ ЯК ЗАСОБУ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ-ОНКОПАЦІЄНТІВ НА ЕТАПІ СТАЦІОНАРНОГО ЛІКУВАННЯ

УДК: 378+615.851+398.21+616-006-058.86

Жогно Ю. П.

У статті розглядається ефективність казкотерапії як соціально-психологічного супроводу онкопацієнтів дошкільного і молодшого шкільного віку на етапі стаціонарного лікування. Проведений аналіз літератури дозволив обґрунтувати вибір психодіагностичного інструментарію, який зосереджений на актуальному психічному стані хворої дитини, а також на показниках його самопочуття і тривожності. Проведене дослідження на достовірно значущому рівні підтвердило ефективність казкотерапевтичних заходів у рамках стаціонарного періоду лікування.

Ключові слова: психотерапія, казкотерапія, дитина-онкопацієнт, соціально-психологічна адаптація, реабілітація, актуальний психічний стан.

В статье рассматривается эффективность сказкотерапии как социально-психологического сопровождения онкопациентов дошкольного и младшего школьного возраста на этапе стационарного лечения. Проведенный анализ литературы позволил